

Col·lectiu Màtria

Projecte de comunicació transmèdia

Irene Salas Ferrer
ferrer.ifers@gmail.com
colectiumatria@gmail.com

I. Resum

Col·lectiu Màtria és un projecte de comunicació transmèdia que té com a protagonista o eix conductor el cicle menstrual. Des de la perspectiva de gènere i una filosofia col·laborativa i cooperativa, pretén donar visibilitat a la menstruació mitjançant la unió de diferents disciplines i punts de vista per a aconseguir conformar una aproximació a una realitat comuna, històrica i biològica. Cerquem esclarir la situació del concepte de la menstruació en el context social espanyol actual, més enllà del que sabem per experiència pròpia; d'aquesta manera, podrem valorar en quin estat ens trobem i focalitzar el treball per a aconseguir els objectius marcats. Es tracta d'una proposta de comunicació transmèdia nativa que s'expandeix per diferents nivells i mitjans: fotografia, audiovisual, il·lustració, textos científics, còmic i qualsevol via de comunicació imaginable. De caràcter artístic, didàctic i pedagògic, per això va ser necessari estructurar la producció dels continguts en diverses fases de creació.

Està fonamentat en dos eixos d'actuació: un d'interior i un d'exterior. Partim de l'estudi propi, del nostre autoconeixement i de les nostres experiències per a poder prendre accions cap a l'exterior envers la resta de la societat. Considerem que és fonamental ser conscients de la nostra pròpia història vital i del nostre organisme per a poder actuar d'una manera més assertiva. Parlem de l'eix d'actuació exterior per a referir-nos a les accions que realitzarem a través del projecte: activitats com a tallers, infografies, articles, cicles i conferències que treballen sobre la nutrició antiinflamatòria, els mètodes d'higiene menstrual, exercicis corporals beneficiosos centrats en l'úter i l'equilibri hormonal, creació de manuals d'educació menstrual dirigits a escoles primàries i instituts, realització de produccions audiovisuals, revistes, *fanzins*; materials que s'empraran segons el contingut que desitgem transmetre controlant el moment, el públic i l'acció concreta.

Paraules clau: cicle menstrual, menstruació, transmèdia, comunicació, divulgació, salut de la dona.

II. Introducció

Sempre pensem, les dones, que les vicissituds amb la regla són nostres i de ningú més. Callem o ho comentem de passada com si fora normal. En realitat és cert que és habitual, o així és com s'han establert les coses. Com si fora tan normal quedar-te prostrada en el llit durant hores perquè si t'alces et desmaies pel dolor. És una rutina que hem assimilat d'una manera fèrria. Però normal no vol dir que

haja de ser-ho, no significa que siga el correcte; que siga el costum no vol dir que s'haja de perpetuar. Col·lectiu Màtria ha nascut d'aquest punt concret de la meua vida, en el qual em vaig començar a plantejar els motius d'aquesta ocultació. Va nèixer de certa ràbia ofegada que m'omplia cada vegada que havia de continuar amb les meues obligacions, sobretot laborals, quan, si poguera triar, no eixiria del llit. Perquè aquests dies, per més intents que faig, sé que seran realment dolents.

Feia temps que reflexionava sobre el meu comportament emocional, després d'una etapa bastant crítica, quan vaig començar a plantejar-me plasmar d'alguna manera aquesta fluctuació d'emocions. D'una banda sempre he patit forts dolors menstruals, així que sempre em plantejava com era possible que totes les dones que suportàvem (moltes de forma estoica) tant de patiment no tinguérem opcions de millorar sense passar per les habituals solucions mèdiques amb finalitats econòmiques sabudes. De l'altra, no era res definit, simplement em seduïa la idea de retratar diàriament per a veure quins canvis es podien observar. Finalment, tots dos conceptes van confluir en els cicle-retrats, una mena de diaris menstruals basats en l'observació física i emocional pròpia, registrats mitjançant la fotografia. Ara formen part dels continguts; són la mostra de l'evolució que ha patit el projecte des de febrer de 2017, quan es va començar a formular el present projecte de comunicació. A causa de la quantitat de productes plantejats per a assentar les bases de l'estratègia transmèdia de continguts, la producció va estructurar el treball en tres fases de creació: la primera centrada en el vessant fotogràfic (de febrer a abril); la segona, en el rodatge de diferents peces audiovisuals (d'abril a juny), i la tercera, la multimèdia (de juny a setembre). Actualment s'ha saltat a la fase següent basada en la formació del Col·lectiu com a associació cultural i la captació de col·laboradores i col·laboradors, mentre continua la cerca de finançament.

2.1. Però, què és Màtria?

Diu Alícia Domínguez, psicòloga perinatal i *doula* per la salut primal que la *màtria* és el teixit en el qual creix la nostra identitat i la nostra cultura. A Llatinoamèrica són nombroses les lluites per reivindicar els drets de les dones. Les maputxe, una de les tribus aborígens més conegudes de Xile, posen l'accent dins de la lluita pel reconeixement de la *màtria* maputxe (Marín, 2015:13-59):

La reivindicación por los derechos, la justicia, la equidad y el respeto que se exige empieza por casa. Se habla de reconstruir la «patria» Mapuche y ¿quién dice que debe ser patria que significa lo que es del pater/padre? El seno de nuestra existencia es la Mapu

Ñuke, la madre tierra, nuestra MATRIA y nuestro espacio físico es el wallmapu.

Una importante líder indígena en Bolivia (Leonida Zurita) señalaba: si los varones están derramando sangre, y si las mujeres, al dar a luz, también derramamos sangre con dolores muy fuertes, ¿por qué no podemos organizarnos y pelear juntos, hombres y mujeres? Esa idea ha sido muy grande. Pues la mujer mapuche hace mucho tiempo viene peleando en igualdad de condiciones en los diversos frentes, en las comunicaciones, en la política, en las calles, en los campos y muchas veces con mucho más peso a cuesta: Ser mujer, ser mapuche y ser familia.

Aquest neologisme també ha sigut emprat en la literatura per moltes autors i escriptors com Virgínia Woolf, Miguel de Unamuno o Jorge Luis Borges amb diferents accepcions però amb certa reminiscència a un mateix significat: la metàfora de la mare naturalesa i la creació d'un espai igualitari per a la comunitat allunyant-lo del concepte aguerit de pàtria i els seus derivats.

És interessant el desenvolupament d'aquest concepte que executa Júlia Kristeva des de les reflexions i assajos de Woolf, una de les cares del feminisme de la Primera Ona després de la identificació de la literatura realitzada fins avui com a masculista, destacada en el sentit que ens interessa pel seu assaig *Una cambra pròpia* (2003a). Una, introduint una acció reivindicativa, i l'altra, reinterpretant els seus textos i paraules, presenten la *màtria* com un espai en el qual ser i existir, «una cambra pròpia», mental i emocional, on la dona es deslliga de les obligacions socials heretades de les societats patriarcals i pren consciència de si mateixa com a ésser no subjugat a condicionants socials. També va dir Virgínia Woolf: «Com a dona, jo no tinc Pàtria». Influenciant la tesi de Ileana Fuentes, que tracta en un dels seus assajos el concepte *Màtria* enfront d'una Pàtria massa relacionada amb les guerres, els nacionalismes i la violència lligada a les masculinitats més arcaïques, en aquest cas aplicat al seu context historicosocial del postcolonialisme cubà (Fuentes, 1997: 14).

Patria, claro está, se deriva de pater; el término a su vez codifica política, cultural y socialmente una suerte de realidades poderosas, unisexuales y excluyentes, como son: patriarcado, patriarcas, patrimonio, patricios, patriota, patriotismo, próceres.

[...] Después de mucho analizarlo, negarlo, pensarlo y negarlo un poco más, después de mucho asombro, de mucha comparación y análisis, llego a la conclusión de que Patria es una parte esencial de nuestro problema nacional. Partamos de la premisa que «Patria» es la combinación de dos elementos inseparables: nación y país, o sea, pueblo y territorio. [...] Las mujeres somos, y voy parafrasear a Julia Kristeva, los primeros exilados. Como mujeres expatriadas, nuestro

exilio es doble; para las feministas es triple. Somos, en esto modifico con mi óptica de género la tesis del «guión» de mi amigo Pérez-Firmat, las primeras habitantes del guión. En el guión esquizofrénico también han habitado por siglos todos los miembros de la «otredad».

En el terreny pràctic seguim mirant al continent americà on s'han format diversos projectes anomenats Màtria, cadascun amb les respectives variants tant en el nom complet del projecte com en la identitat visual d'aquest. Volem ressaltar aquests projectes, no com a competència sinó com a projectes afins amb els quals es podria arribar a col·laborar ja que hi ha objectius comuns. En els casos que es nomenaran a continuació es manté la mateixa idea base: lluitar per la igualtat entre gèneres; crear espais, plataformes i accions per a protegir i impulsar tant la dona com totes les persones en risc d'exclusió social; manifestar la indignació per les contínues discriminacions i assassinats de gènere.

Així doncs, a Buenos Aires trobem Matria amb @vivalamatria, plataforma d'activisme social amb el qual compartim la intenció col·laborativa i transmèdia. A Puerto Rico, podem acostar-nos a la dura realitat de les víctimes de la violència domèstica amb Projecte Màtria, un dels més antics que es desenvolupa des de 2004:

Misión

Apoyar el desarrollo y autosuficiencia de las mujeres de Puerto Rico mediante el ofrecimiento de alternativas de vivienda y servicios integrales en áreas como la educación, el apoyo psicosocial, la incubación de microempresas y el ofrecimiento de servicios de microcréditos, para que éstas superen situaciones de violencia y discriminación por razón de género y puedan ejercer su derecho a una vida libre de violencia y plena de logros individuales.

Emprant la música com a eina de lluita social es va crear a Xile Fonda La Matria¹ dins de les festes nacionals que tenen moltíssim pes social en el país, per la qual cosa l'acció en si mateixa ja era reivindicativa. Després de totes aquestes lectures del concepte màtria, encara bastant poc tractat però que sembla començar a prendre força o almenys més simbologia, es va escollir com a nom per al projecte que plantegem. El nostre afegit, el nostre matís, seria la paraula col·lectiu, com a paraula diferenciadora i com a promesa de camí a seguir. Per a nosaltres col·lectiu és la representació de la forma de treball col·laborativa, la unió. És una promesa de traduir

1. Informació extreta de la notícia d'*El ciudadano*, el 12 de setembre de 2017: <http://www.elciudadano.cl/tendencias/la-matria-fonda-feminista-para-conmemorar-a-las-mujeres-de-la-historia-chilena/09/12/>

tota la línia de treball, ara en castellà, al valencià. Perquè la nostra màtria, la nostra cultura i el nostre cor és la terra llevantina.

III. Objectius

Col·lectiu Màtria és un projecte cooperatiu en el qual col·laboren diferents dones i esperem que s'hi unisquen moltes més. Format per un equip multidisciplinari conformat per comunicadores, artistes, psicòlogues i *doulas*, metgesses i altres professionals adherides. Ens allunyem del concepte de *pàtria* per a tornar a l'origen, al naixement de l'ésser humà, per a cercar el vincle afectiu amb la naturalesa dels qui som. Les dones no solament som mares d'altres. La nostra naturalesa procreadora ens fa mares d'idees i mares de nosaltres mateixes. Renaixem cada cicle i veiem la necessitat d'un renàixer col·lectiu per a reformular velles estructures i demandar drets i privilegis respectuosos amb el nostre ésser. Perquè no podem construir la nostra vertadera identitat en una societat patriarcal.

Aquest projecte naix amb l'objectiu de tornar a alçar la veu per a visibilitzar el cicle menstrual. No solament volem seguir trencant el tabú al qual està sotmesa la regla, sinó mostrar que les dones som cícliques i que el nostre període no solament dura una setmana. Fluctuem per diferents fases cada cicle complet, per la regulació de les hormones implicades, pels factors externs de la nostra vida i per la singularitat del nostre propi ésser. És el que ens aporta la nostra identitat i el que ens connecta amb el nostre al voltant. No obstant això, l'estructura social imperant ens espenta a reprimir la nostra naturalesa i a desconnectar-nos del nostre organisme per a complir amb els estàndards de l'home blanc occidental, alterant el nostre cos i normalitzant el nostre dolor físic i emocional.

La nostra proposta és tornar a mirar cap a l'interior, estudiar-nos i reentendre el nostre cos, perquè entenent com som i com funcionem podrem seguir avançant per nosaltres i per la resta del món. Des d'una perspectiva de gènere, interdisciplinària i reivindicativa, està enfocat tant a explorar les emocions i la psique de la dona durant tot un cicle complet com a analitzar el punt social en el qual ens trobem, en el qual es trobaven les nostres mares i àvies amb la finalitat de millorar la situació de les futures generacions.

Està construït no solament per i per a les dones, també va dirigit als homes i a qui no s'identifique amb cap gènere binari. Tant a les noves masculinitats com a les antigues, als compressius i als que no entenen i ignoren. Volem crear un espai en el qual se senten convidats a entrar i oferir els seus punts de vista, perquè el cicle menstrual no solament és cosa de dones, ens afecta a totes i tots. És un pilar intrínsec per al funcionament de l'ordre natural.

Els objectius que cerquem aconseguir són els següents:

- Realitzar un procés de redescobriments i estudi del cicle menstrual.
- Visibilitzar el cicle menstrual, tant el sagnat com la resta de fases.
- Prevaldre la importància de la dona en la societat i els processos antinaturalment als quals la sotmeten.
- Cridar l'atenció perquè es desenvolupen més recerques sobre aquest tema.
- Fomentar l'educació menstrual des d'edats primerenques.
- Alçar ponts per a tractar temàtiques relacionades amb el cos de la dona que són ocultades, tals com la sexualitat després de la menopausa o els problemes que poden causar mètodes anticonceptius com l'aturament selectiu de la menstruació.

Un dels motius pels quals va començar aquest projecte era traduir un missatge que estava ocultat pel soroll de la desinformació i la negació a un llenguatge senzill i no agressiu per arribar a totes les persones. Al cap i a la fi es tracta d'un producte comunicatiu, això és el que fem, o almenys, intentem fer; saber transmetre de manera idònia a la resta de la societat.

A més d'arribar a diferents públics objectius adults i estar presents en tots els canals de difusió possibles, un altre dels pilars fonamentals que volem desenvolupar és arribar a les escoles. Després de detectar que la, ja de per si, poca educació menstrual venia acompanyada per pamflets i mostres patrocinades per les grans empreses d'higiene menstrual, una de les accions que volem emprendre és la creació d'un manual menstrual que es repartisca a les escoles juntament amb un taller especialitzat, allunyat de corporativismes, que expliqui des de diferents punts de vista la menstruació, com funciona, què és i què es pot usar com a mètode d'higiene. Sense gens d'interès per adoctrinar, solament presentar la informació acompanyada d'una xarrada i taller perquè siguin elles les que prenguen la decisió que vulguen i perquè ells no utilitzin la menstruació com una eina de mofa o burla. Volem ajudar al fet que les properes generacions siguin més comprensives amb si mateixes, amb els altres i amb el seu al voltant. D'aquesta manera, qualsevol xiqueta, davant dubtes que li puguin sorgir, tindrà un recurs a l'abast per començar a resoldre les seues preguntes.

IV. Material i mètode

Col·lectiu Màtria parteix de la narració del cicle menstrual de cinc dones, cinc narracions diferents que expliquen una història universal. El projecte s'estructura en tres fases de creació principal: fotogràfica, audiovisual i multimèdia. En cadascuna s'han generat i se

seguiran produint diferents peces i productes que conformaran els diferents nivells de profunditat i interacció en la narració. Treballant d'una manera no lineal, per la qual cosa les fases presentades es retroalimenten entre elles i la resta d'elements plantejats.

Explica Carmen Costa que els productes transmèdia nadius estan formats per diversos continguts. Tots estan construïts pensant en un element cohesionador però que permet que existisquen com a elements consumibles independents, amb la fi de prolongar cada trama de l'univers narratiu creat. A més, cada producte es pensa en contingut i forma, aprofitant els recursos i les possibilitats que cada mitjà ofereix i afinant cada canal de difusió per a arribar al públic objectiu desitjat (Costa, 2013: 261-274):

Otras características de las narraciones transmedia son las siguientes: Un mayor nivel de profundidad que una narrativa lineal, de manera que la complejidad de la historia y su grado de sofisticación sean también más elevados (Jenkins, 2003).

La existencia de múltiples soportes implica la creación de contenidos específicos para cada uno de ellos, buscando una experiencia satisfactoria para el usuario por medio de cada contenido y plataforma. De acuerdo a la definición de la Producer's Guild of America, un proyecto transmedia debe componerse al menos de tres storylines pertenecientes al mismo universo ficcional que se desarrollarán por medio de diferentes plataformas (cine, tv, publicaciones, cómics, animación, móviles...).

Com també cita Josep Maria Català, en referència al gènere documental del projecte (2011: 43-62):

En este punto, le aguarda a la forma documental una nueva articulación que es el resultado de sumar a las capas acumuladas en el cómic documental un factor proveniente de las transformaciones cinematográficas. Se trata del denominado web-documental, con el que se penetra en el ámbito del multimedia. Si el cómic documental era básicamente post-fotográfico, el web-documental es post-cinematográfico, aunque en su estructura confluyan multitud de medios en sus formas post-clásicas. Fotografía, cinematografía, texto, pintura, dibujo, cómic, animación, sonido, etc., componen en los web-documentales una arquitectura dominada por factores imaginarios que se superponen, sobre todo a través de una movilidad generalizada, a los puramente visuales que habían dominado el eje formado por la pre-fotografía, la fotografía y la post-fotografía.

Seguint aquestes bases que ens aproximem al concepte transmèdia, enfocat al gènere postdocumental o cinema del real en el seu vessant audiovisual, es van començar a desenvolupar els

continguts de Col·lectiu Màtria. Sabent que el projecte podia adquirir dimensions, *a priori*, inabastables, es va estructurar en tres fases. Més endavant incidirem en el desenvolupament de cadascuna quant a realització.

No es volien perdre de vista els dos tipus de públics que, de manera general, ens podíem trobar: el públic en línia i el públic analògic. Per això s'han creat tots els continguts perquè no solament es puguin consumir en el plànol digital sinó que s'han cercat vies de difusió físiques, per exemple, l'elaboració d'un programa de continguts: xarrades, conferències, tallers didàctics, exposicions, etc., per a dur a terme unes jornades de tres dies on la gent no solament podrà assistir a les xarrades sinó participar-hi i ser part del col·lectiu per a seguir creixent. Perquè més enllà de la forma que se li ha donat al projecte, l'objectiu fonamental és que se'n parle i es done veu a qui no la té.

Es va començar pel desenvolupament de les sèries fotogràfiques, unides per la mateixa temàtica: la unió entre la regla com a procés fisiològic de l'organisme femení i l'estat mental i emocional que genera en nosaltres i els altres. El punt fort d'aquesta fase eren els cicle-retrats, una proposta d'exercici d'autoestudi i reconeixement que consisteix a fotografiar-se cada dia i fer unes breus anotacions de l'estat físic i emocional en el qual es troba la participant, separant-ne els factors externs i els interns. Si el projecte es va començar a desenvolupar al febrer, aquest exercici es va mantenir fins a l'abril, i el maig en alguns casos, és a dir, durant més d'un cicle menstrual, per interès propi de les voluntàries. Cadascuna de les sèries plantejades no conforma una col·lecció en si mateixa, sinó que són sèries independents que plantegen temàtiques relacionades amb la menstruació des d'una visió artística amb l'objectiu de seguir desenvolupant els temes a través d'altres mitjans més idonis (fòrum, blog, audiovisual, xarrades...). Hi ha quatre portes obertes per a continuar ampliant informació.

La segona fase, l'audiovisual, es va començar continuant amb la primera d'una manera orgànica. La idea era que, una vegada les participants hagueren finalitzat els seus cicle-retrats, xarraren entre elles. D'aquest moment va nàixer La Reunió, on totes elles parlen, en una mena de representació o espill de la resta de dones, d'alguns dels temes ja plantejats en la fase fotogràfica i els amplien abastant més terreny (perquè hi ha molt a parlar). Ací es presenten als personatges secundaris: *Les primeres màtries*. Les primeres participants i integradores del Col·lectiu són personatges que també s'han emprat com a ganxos per a saltar d'un contingut a un altre, ja que moltes d'elles apareixen en totes les fases de desenvolupament, en tots els continguts. En Relats Menstruals, el resultat d'aquesta

segona fase audiovisual, s'han desenvolupat tres grups de continguts: cinema d'allò real,² ficció i videoart.

Cap al final de la segona fase era necessari englobar tot el projecte en una plataforma base. La idea de la tercera era plantar els fonaments per a generar un futur *WebDoc* o documental interactiu que incloguera una aplicació per a mòbil i tauleta tàctil. Però com s'ha esmentat abans, era necessari ser pràctiques i assertives. Per tant, es va decidir elaborar una pàgina web que integrara tots aquests elements, els que s'explicaran més endavant i els que vindran. D'una manera dinàmica, clara, que fora senzilla en termes d'ús i que poguera oferir múltiples opcions per a millorar de cara a la presentació oficial de Col·lectiu Màtria.

4.1. Pàgina web

La pàgina web és l'element unificador de tot el projecte, on se centra la major part dels continguts, on es desenvoluparan els fòrums de debat, el blog i es presenta el projecte en si mateix. A més de servir com a mitjà de contacte. S'ha dissenyat seguint una plantilla professional, remodelada específicament, de Wordpress, i també s'ha comprat un domini propi: *collectiumatria.com*.

S'han intentat aplicar els conceptes d'usabilitat i accessibilitat plantejats per Jakob Nielsen. Dissenyant una web segons la tendència d'estil actual, amb un menú de navegació superior horitzontal, el color de la tipografia estàndard usada en color gris fosc per a millorar-ne la lectura, ja que no presenta tant de contrast com el negre habitual, amb els textos no massa extensos i combinats amb imatges. De la mateixa manera, amb un disseny *responsive* adaptatiu que millora la visualització de la pàgina segons el dispositiu de consum triat: ordinador, mòbil o tauleta gràfica (González i Marcos, 2013):

Responsive Web Design (RWD de ahora en adelante) comprende una serie de técnicas y pautas de diseño que permiten adaptar sitios web al entorno de navegación del usuario, entendiendo como entorno de navegación la multiplicidad de dispositivos, móviles o no, por medio de los cuales los usuarios pueden acceder y navegar en internet. Este concepto surge en el año 2010 de la mano del diseñador web norteamericano Ethan Marcotte (Marcotte, 2010, 2011), sin embargo, los orígenes se remontan al surgimiento y atomización de los dispositivos móviles. En el año 2008 el consorcio internacional W3C, que da difusión a pautas, recomendaciones y buenas prácticas para el diseño y mantenimiento de páginas web, planteaba una serie de recomendaciones específicas para la web en móvil, utilizando el nombre de «One Web»⁹, definiendo el camino

2. Empra el concepte de Josep Maria Català ja que considere que tot el projecte en si és de caràcter documental, per això, per a parlar específicament de la peça «documental» audiovisual esmente aquest terme.

al que debería apuntar el diseño web para múltiples dispositivos. «One web» se refería a la creación de una web para todos englobando contenidos, experiencia de usuario y accesibilidad a todos los dispositivos disponibles en el mercado (desktop, tabletas, smartphones, consolas...).

S'ha advocat per un disseny senzill que no recarregara massa la pàgina, per a facilitar la visió de la diversitat d'imatges i text que conté. Les usuàries i usuaris poden navegar per la web de diverses maneres. Poden accedir als continguts per mitjà del menú horitzontal superior, navegar d'un contingut a un altre lliurement o seguir les invitacions a continguts relacionats al final de cada pàgina. També té una navegació hipermèdia a través dels enllaços que apareixen en els textos quan es referencien i esmenten altres parts de la web juntament amb xicotets detalls com a enllaços directes a un diccionari en línia per a accedir ràpidament a conceptes el significat dels quals es podria desconèixer. A més, en la secció Col·lectiu Màtria està tot el dossier de continguts fotogràfics i audiovisuals amb un resum breu per a poder accedir a cadascun de manera individualitzada. La intencionalitat de les formes variades de navegació és que el públic tinga l'opció de triar d'una manera més dinàmica. Es convida però no s'obliga a seguir una adreça concreta per a aconseguir una il·lusió d'interactivitat i elecció activa quant al consum dels continguts. A continuació, es pot veure l'arbre de navegació bàsic proposat, organitzat de forma horitzontal, que es desplega en la barra superior de la web i l'estructura interior del menú, basada en una construcció per pàgines superiors (seccions) i subítems o subcontinguts en cada secció.

CONTENIDOS			
FOTOGRAFÍA	AUDIOVISUAL	MULTIMEDIA	OFFLINE (contenidos futuros)
Asanas Cíclicas	Voces (piezas documentales)	Web Site (plataforma base)	Manual de educación menstrual
Lo Público	La Reunión (Charla-Entrevista)	Redes Sociales	Teatro y Performance
Puntos Sensibles	En Incómodas Mensualidades (Ficción)	Blog	Action Painting
Ciclos y Retratos	Mensua (Videoarte)	Foro de debate	Talleres didácticos
Flujo de Vida	Relatos Menstruales	collectiumatria	Jornadas

Figura 1. Taula de continguts globals

Quant a la tercera fase, solament cal dir que, a part de contenir tots els productes esmentats, serveix com a punt de contacte amb les futures espectadores-col·laboradores, les *producer* podran posar-se en contacte amb nosaltres per mitjà del formulari del contacte i en la secció de Col·lectiu Màtria s'obriran noves seccions que permeten la col·laboració i cocreació amb elles. Des del moment en el qual es presente la pàgina web podran compartir les seues

històries amb el món, bé enviant els seus textos perquè es publiquen en el blog, pujant vídeos a través del Plugin Vidrack –que permet l'enregistrament directe d'un vídeo a través de la webcam– o bé pujant un vídeo enregistrat prèviament. A més, també s'acceptaran i pujaran àudios i altres formes de transmissió; per posar-hi un altre exemple, per a les seccions Converses i Menarquies, estem preparant la història d'una dona que narrarem per mitjà d'un còmic; perquè també es tenen en compte aquelles persones que volen parlar però encara no poden trencar les seues pròpies barreres. Davant aquesta situació cerquem alternatives viables amb les quals elles se senten còmodes i algú les pugui escoltar d'igual manera.

El següent camí a recórrer, en el qual ja s'han fet alguns passos, és començar a presentar el projecte en institucions, empreses i mitjans de comunicació, i així aconseguir col·laboradors, *partners* i sobretot finançament. Com que tot el projecte s'ha fet amb autofinançament i amb un pressupost quasi zero.

V. Resultats

De la producció de les tres fases inicials esmentades anteriorment, vam elaborar els continguts següents agrupats per taules. Tots es poden veure en la pàgina web i en el canal de *Youtube*, en el cas del material audiovisual.

FASE FOTOGRÁFICA - Flujo de Vida			
Nombre de la serie	Nº de fotografías editadas	Temática	Clasificación Web
Asanas Cíclicas	16	El yoga como práctica beneficiosa para el cuerpo de la mujer.	Corporalidades
Lo Público	16	Situación social de la mujer y la menstruación en la sociedad.	Espacio público/ Espacio Privado
Puntos Sensibles	8	Dolores durante el Síndrome Premenstrual (SPM).	Dolores Menstruales
Ciclos y Retratos	96	Práctica de auto estudio durante varios ciclos completos.	Ciclo-Retratos

Figura 2. Taula de continguts específics de la primera fase

FASE MULTIMEDIA - Web Site				
Publicaciones	Nº publicaciones y total web.	Total de imágenes y videos.	Total contenido fotográfico	Total contenido audiovisual.
Páginas	9			
Portfolio	10			
Entradas	8			
	27 páginas	339 elementos.	128 fotografías editadas.	14 videos (96 minutos en total).

Figura 3. Taula de continguts específics de la segona fase³

FASE AUDIOVISUAL - Relatos Menstruales			
Nombre de la sección	Nº de videos y audios publicados	Temática	Categorías Web
Voces : Menarquías + Conversaciones	4+2	Las Matrias narran su primera menstruación + hablan con sus madres y novios para ver el punto de vista intergeneracional y conocer la visión masculina.	Voces+Menarquías + Menopausias + Conversaciones.
La Reunión	7	Las Materias hablan entre ellas sobre la regla como tabú social, productos de higiene, dolores y deseos de futuro.	La Reunión + Todas las categorías.
En Incómodas Mensualidades	1	Presentación del teaser de la sección de ficción, formada por micro cortos/ episodios que traten temas incómodos o peliagudos sobre la menstruación.	En incómodas mensualidades + el tema específico del episodio, como el sexo durante la menstruación.
Mensua	1	Visión artística de la menstruación.	Mensua.

Figura 4. Taula de continguts específics de la tercera fase

3. Totes les figures s'han extret del treball final amb el mateix nom i autora que es va presentar el passat setembre de 2017 en el Màster de Noves Tendències i Processos d'Innovació en Comunicació que ofereix la Universitat Jaume I.

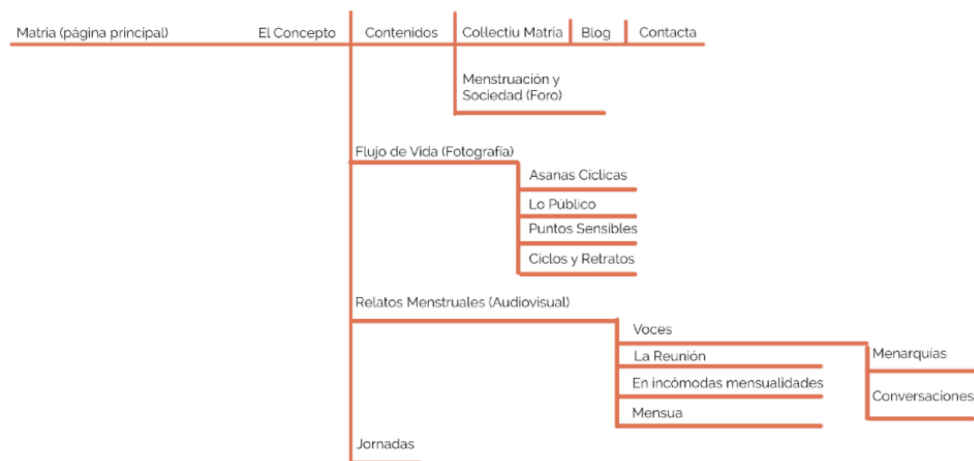

Figura 5. Esquema de l'arbre de navegació de la pàgina web

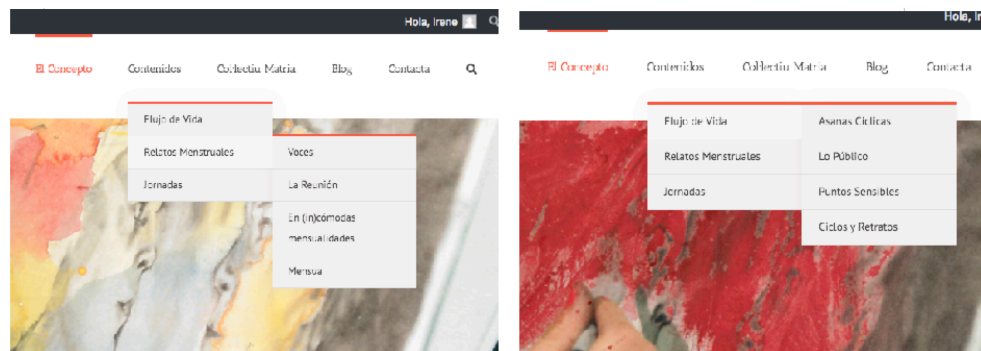

Figura 6. Arbres de navegació de la pàgina web

VI. Discussió i conclusions

Un dels aspectes que cal tenir en compte a l'hora de desenvolupar un projecte transmèdia, sobretot de caràcter social, és la proposta de Nichols en la qual es conjuguen els punts de vista principals a l'hora de desenvolupar una història o projecte d'aquestes característiques: director (autor), text i interactor (espectador). Si els documentals són la negociació amb la realitat, si els creadors pretenen donar a conèixer un aspecte social, un tema que volen alliberar i donar a conèixer perquè arribe a les consciències de les persones, quina millor manera que permetre que siga el públic qui en genere els continguts, se li facilita que s'expressi i afeg la seua pròpia realitat al conjunt. Com més històries, focalitzades clarament s'aporten, la realitat serà més fefaent i no estarà limitada per un únic punt de vista (director) i una sola mirada. Encara que per als i les creadores puga donar cert vertigen en sentir que perdran l'autoria de la seua pròpia obra, però potser és el moment de replantejar-nos el concepte de l'autoria i la propietat en aquest nou món intercomunicat en el qual una vegada es llança

alguna cosa a les pantalles, és propietat de tots i de ningú (Nichols, 1991: 66).

Las nuevas modalidades transmiten una nueva perspectiva sobre la realidad. Gradualmente, la naturaleza convencional de este modo de representación se torna cada vez más aparente: la conciencia de las normas y convenciones a las que se adhiere un texto determinado empiezan a empañar la ventana que da a la realidad. Entonces está próximo el momento de la llegada de una nueva modalidad de representación.

En aquest sentit, hi ha documentals interactius com l'esmentat *#18daysinEgypt* o el que s'està creant actualment per part de la productora Estime els dilluns, *Dones mai vistes*. Tots dos es van iniciar de la mateixa manera; són les mateixes creadores que cercaven els protagonistes de la història i els enregistraven, però una vegada obert el pont d'interacció amb el públic, aquest tipus de projectes cobren vida pròpia, de manera que ja els interactors són els únics creadors dels materials en la web.

D'altra banda, era molt interessant el caràcter multimèdia i hipertextual dels documentals interactius no lineals, perquè no solament estan formats per peces audiovisuals sinó que donen cabuda a tot tipus de textos. Aquest aspecte és realment interessant perquè comprén una infinitat de possibilitats de creació i d'alimentació als projectes documentals, per això s'ha seguit aquesta línia en Col·lectiu Màtria.

L'objectiu és explotar els continguts aprofitant el mitjà que més bé s'hi s'adapte i poder abastar un públic més ampli ja que es destina cada mitjà a un sector diferent perquè el missatge que es desitja transmetre arribe als diferents estrats socials. El projecte transmèdia F.A.M, per exemple, conjumina diferents mitjans amb un objectiu clar: donar veu a la fam al tercer món que continua produint innumbrables víctimes però per als mitjans ja és un tema trillat que no té cabuda en la televisió. O, sent més específiques, pel que fa a WebDoc, és interessant el documental *En el reino del plomo*, amb especial recalcamet en el docuweb *La habitación de Ebed*, on l'espectador té llibertat d'interactuar amb diferents elements per a conèixer la història fatídica d'aquest jove. En aquest exemple tenim un documental complet que es pot consumir de manera lineal, tanmateix, en la línia de reproducció van apareixent punts blaus que, en fer-hi clic, obrin informació addicional per a completar la història en forma de documentació sobre els fets, vídeos, videocreacions, etc. El mateix sistema s'empra en el recent documental interactiu *Las Sinsombrero*. En un futur, ens agradaria desenvolupar una peça integrant-hi els elements que tenim amb aquest tipus de tecnologia.

En resum, encara que s'obrin multitud de possibilitats i això pot portar a perdre l'enfocament inicial dels projectes, si es tracten de la

manera adequada i tots els elements es cohesionen adequadament, les peces documentals creades es conformen d'una manera molt més completa sense que siga massa densa, de manera que es done llibertat als interactors perquè hi arriben i descobrisquen fins a on ells desitgen, però més fidels a les realitats que es volen retratar.

Queda demostrat que un dels grans valors de les narratives transmèdia és aquesta multimodalidad narrativa. D'alguna manera, quan un missatge es vol transmetre, en triar el format (per exemple un llargmetratge documental) ja es fita la història i s'esbiaixa contingut perquè al final cal adaptar-se a la cotilla del format i gènere que s'hagen seleccionat. No obstant això, en poder ampliar els formats s'obri la possibilitat de no esbiaixar gaire, perquè s'aprofita cada mitjà per a ampliar parts de la història que no es podrien tractar en altres espais. Aquest és un dels factors més atractius que presenten les narratives transmèdia, perquè brinden moltíssimes possibilitats, al cap i a la fi, s'està creant un univers narratiu on es pot donar cabuda a tot allò que s'imagina (cuidant l'adequació i cohesió de tots els factors emprats, per descomptat).

D'altra banda, també és destacable –per a abastar el concepte de gamificació que no perdem de vista dins de Col·lectiu Màtria– la qüestió del videojoc documental. Ja sabem que una de les formes més senzilles per a aprendre i assimilar nova informació és a través de jocs i processos lúdics; al cap i a la fi, un documental existeix per a llançar informació fresca, per la seua novetat en el punt de vista, en el mateix contingut, etc. Quina millor manera d'assegurar-se que l'espectador la interioritze que per mitjà dels videojocs, les maneres de joc dels quals ja s'han estés i normalitzat entre la població. D'aquesta manera, el nou perfil de l'espectador segueix involucrat en la interacció però li atorga més control sobre el contingut (sempre sabent que aquest material està conformat per a un ús determinat, encara amb les múltiples variables que s'hagen pogut plantejar, per la qual cosa la llibertat d'interacció és un miratge); no solament es limita a poder fer clic lliurement en la informació desitjada sinó que té un objectiu, té un camí a seguir, per la qual cosa per a avançar es necessita la concentració de l'espectador-jugador.

Encara que és possible que totes aquestes opcions que s'obrin davant el públic objectiu triat puguen aclaparar, estan acostumats a seleccionar una peça i estar parcialment atents al que es mostra en les pantalles. L'estratègia d'interacció triada ha d'estar cuidada i pensada perquè no resulte confusa. En el cas de *The Undocumented* aconseguixen, amb una interfície senzilla, que el missatge (tant teòric com emocional) arribe d'una manera molt efectiva, fins i tot abans de veure les pròpies imatges del documental fílmic. Com en molts casos, menys és més, però depén també de la potència del missatge o de l'estratègia que s'hi vulga emprar. Com a exemple de videojoc documental es pot trobar *The Cat and the Coup*, que narra

el colp d'estat que va dur a terme la CIA contra el primer ministre triat democràticament de l'Iran per les seues mesures progressistes i socials al país. El jugador es converteix en el gat de Mohammad Mosaddeq i viatja a través dels retalls d'història per a descobrir els fets d'aquest moment històric.

Amb açò concloem que no hi ha un model establert, ara com ara, d'un projecte transmèdia i de documental interactiu determinats. Es tracta de provar-ne estratègies i adequar la diversitat d'idees al contingut que es vol transmetre, de manera que es construeix el projecte des de la base, i es cuiden tots els elements que van sumant, de manera que es manté una visió global i, sobretot, no es perd el missatge que es pretén transmetre.

Considere que l'ocupació del transmèdia en projectes d'aquesta índole és realment adequada i val la pena intentar-ho fins que aconseguim canviar el model de negoci i millore la nostra situació en aquesta pàtria nostra que encara segueix en peus de guerra. Crec que és una estratègia perfecta per les possibilitats infinites que ofereix encara que cal anar amb peus de plom i no volar massa alt mentre es construeixen tots els aspectes que conformen el projecte final, perquè si no és molt fàcil perdre els objectius que s'havien plantejat *a priori* o simplement que la dur-la a terme impedisca la bona transmissió del missatge. Però ací recau la dificultat del transmèdia, cuidar amb molta manyaga cada aspecte per nemi que siga. En definitiva, potser és el moment de continuar apostant fort pel transmèdia en la no-ficció. Potser és el moment de fer projectes que lluiten per la vertadera igualtat i afavorisquen la comunitat i no la separació.

VII. Bibliografia

- Arnau Roselló, Roberto. 2016. «Estrategias transmedia y enunciación desde los márgenes: El universo narrativo de *The Undocumented*, Marco Williams, 2013». *Icono14* 14 (1): 233-257.
- Berenguer, Xavier. 2004. «La narrativa interactiva. Primers apunts per a un estudi comparatiu. Narrativa multilínia versus narrativa lineal: entre la continuïtat i la ruptura». Trabajo de Doctorado en Comunicación Social. Universitat Pompeu Fabra. <http://www.upf.edu/pdi/dcom/xavierberenguer/cursos/interact/treballs/malaret.pdf>
- Butler, Judith. 2006 [2004]. *Deshacer el género*. Barcelona: Paidós.
- Català, Josep Maria. 2010. «La necesaria impureza del nuevo documental». *Líbero* 13 (25): 45-56.
- . 2011. «Reflujos de lo visible. La expansión post-fotográfica del documental». *adComunica. Revista científica de estrategias, tendencias e innovación en comunicación* 2: 43-62.

- Costa, Carmen. 2013. «Narrativas transmedia natives». *Historia y Comunicación Social* 18 (número especial, diciembre): 561-574.
- Fuentes-Pérez, Ileana. 1997. «De Patria a Màtria». *Cuban Studies Association Occasional Papers* 14. <http://scholarlyrepository.miami.edu/csa/14>.
- Gifreu, Arnau. 2011. «El documental multimedia interactivo como discurso de la no ficción interactiva. Por una propuesta de definición y categorización del nuevo género emergente». *Hipertext.net* 9. <http://www.upf.edu/hipertextnet/numero-9/documental-multimedia.html>.
- . 2012. «El documental interactivo como nuevo género audiovisual. Estudio de la aparición del nuevo género, aproximación a su definición y propuesta de taxonomía y de un modelo de análisis a efectos de evaluación, diseño y producción». Tesis doctoral. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Departament de Comunicació.
- . 2013. *El documental interactivo. Elementos para su análisis, diseño y producción*. Barcelona: UOC Press.
- Gómez Tarín, Francisco Javier. 2011. *Elementos de narrativa audiovisual: expresión y narración*. Santander: Shangri-la Ediciones.
- González, Daniel, i Maria Carmen Marcos. 2013. «Responsive Web Design: diseño multidispositivo para mejorar la experiencia de usuario». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació* 31 (diciembre). <http://bid.ub.edu/es/31/gonzalez2.htm>.
- Le Goff, Marcel, ed. 1995. *Jorge Luis Borges: el universo, la letra y el secreto*. Montevideo: Librería Linardi y Risso.
- Marín, Llanca. 2005. «La Matria Mapuche». En *Mujeres en Red: El periódico Feminista, Azkintuwe Noticias*. Acceso del 14 de setembre de 2017. <http://www.mujeresenred.net/spip.php?article1359>.
- Nichols, Bill. 1997. *La representación de la realidad: cuestiones y conceptos sobre el documental*. Barcelona: Paidós.
- Nielsen, Jakob. 2000. *Usabilidad. Diseño de páginas web*. Editorial Prentice Hall.
- Sánchez-Labela, Inmaculada. 2016. «¿Cómo abordar la construcción de los personajes creados para ficción? Una herramienta para el análisis desde una perspectiva narrativa y de género». En *Comunicación, periodismo y género. Una mirada desde Iberoamérica*, coordinat per Martín Oller Alonso i M. Cruz Tornay Márquez, 277-303. Sevilla. Egregius.

- Scolari, Carlos Alberto. 2013. *Narrativas transmedia. Cuando todos los medios cuentan*. Barcelona: Deusto.
- Tous, Anna. 2008. «El text audiovisual: anàlisi des d'una perspectiva mediològica». Tesi doctoral. Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Varela, Nuria. 2016 [2013]. *Feminismo para principiantes*. Barcelona: Ediciones B.
- Woolf, Virginia. 2003 [1929]. *Un cuarto propio*. Madrid: Alianza Editorial.
- . 2015 [1938]. *Tres Guineas*. Buenos Aires: Godot.
- Zurián Francisco i Beatriz Herrero. 2014. «Los estudios de género y la teoría fílmica feminista com marco teórico y metodológico para la investigación en cultura audiovisual». *Área Abierta. Revista de comunicación audiovisual y publicitaria* 14 (3, monogràfic Feminismo, estudios sobre mujeres y cultura audiovisual): 5-21.

UNIVERSITAT
JAUME I

7.1. Webgrafia

- <https://queivalamatria.com/> [Accés del 8 de setembre de 2017]
- <https://www.proyectomatria.org/> [Accés del 8 de setembre de 2017]
- <https://www.kickstarter.com/> [Accés del 10 de setembre de 2017]
- <https://www.emerge-technology.com/> [Accés del 20 de setembre de 2017]
- <http://jigarmehta.com/> [Accés del 20 de desembre de 2017]
- <http://beta.18daysinegypt.com/> [Accés del 20 de desembre de 2017]
- <http://www.thecatandthecoup.com/> [Accés del 20 de desembre de 2017]
- <http://www.pikaramagazine.com/> [Accés del 20 de desembre de 2017]